

senki nem kerülhet el: „hiszen az igazságosság olyan szorongatóan közel van, [...] csakhogy ebben a közelségben igazságtalanságnak nevezzük”.

KÉKESI ZOLTÁN

(Jelenkor Kiadó, Pécs, 2002. 302 o. 1900 Ft)

Paul Auster: Timbuktu

A *New York trilógiával* világhírűvé lett amerikai szerző immár magyarul is kézbe vehető újabb regényének főhőse Csonti úr, egy kutya. A *Timbuktu* állatregényként nem szorul annak bizonygatására, hogy élvezetes és szórakoztató olvasmányoknak kínálkozik. Ugyanakkor mégsem naivan könnyed hangütés vagy a gyermekregények végső összhangba vetett felhőtlen hite vezérli az elbeszélést. A regény Csonti úr súlyos betegségével, a hazaérkezés egyre fogyó reményével zárul, kezdetét pedig a kutya gazdájának agóniája jelöli ki. Timbuktu egyfajta túlvilágot jelent – a halál utáni élet és a megsemmisülés keleti eszméinek némiképp zavaros keverékét.

A regény cselekménye egyszerűségében is – talán nem kevésbé épp letisztult vonalvezetésének köszönhetően – lebilincselő, magával ragadó, miközben arra is ráirányítja fi-

gyelmünket, hogy az izgalmas és fordulatos történetészöves helyett a mű elmélkedő, a cselekményt jelképpé emelő rétege válik igazán megfontolásra érdemessé. Jóllehet nem esszéregényt olvasunk, s a számos elmélkedéstöredék és gondolatfutam nem áll össze teljes és egész világnézeté, maga a regényben foglalt léthelyzet, kutya és gazdája egybefonódó sorsa adja a bölcséleti értelmezés alapját.

Willy Gurevitch Lengyelországból menekült zsidó szülők gyermeke. Az Egyesült Államokban családja tragikus sorsának terhét viselve nem lel valódi otthonra, családja pedig a számára már természetes, sőt egyedülként ismert amerikai életmód és szokások felől mutatkozik idegennek. Nincs hát okunk sokat csodálkozni azon, hogy Willy hamarosan idegösszeomlást kap, majd látomásaitól vezetettve amolyan prófétának nevezi ki magát – fölvéve a Christmas nevet –, s félőrült csavargóként, fölfedezetlen íróként járja az országot. Kitaszított, nincstelen, a társadalom peremére szorult figura – és ebben hű lenyomata Csonti úr, a vén és csúnya korcs kutya, aki rendíthetetlen társa, egyedüli bizalmasa gazdájának a vándorlásban s nélkülözésben, és aki Willy halálát követően elemi erővel éli át a kiszolgáltatottságban és otthontalanságban gyökeredző kilátástalanságot.

A történeteket – főleg a könyv második felében – a kutya (biológi-

ailag persze hiteltelen) szemszögéből látjuk, az ő szemével ismerjük meg a vele kapcsolatba kerülő embereket: a rendőröket, a kedves, majd egyre brutálisabb gyerekcsapatot, a magányos kínai kisfiút, aki egy darabig gondját viseli, végül azt a családot, ahol majdnem otthonra lel. Csonti úr néha embereket megszegyenyítő logikával veszi számba élethelyzeteinek jó és rossz oldalát, máskor kétségbeesett értetlenséggel tekint az emberek szeszélyes és következetlen világára – miközben arra a kérdésre keresi a választ, van-e, akiben még megbízhat, akitől még jó-ságot remélhet. A nemritkán fanyar humorú elbeszélés nem áll messze a keserű választól, de a regény útközben ér „véget”...

BENGI LÁSZLÓ

(Fordította Elekes Dóra, Európa Kiadó, Bp., 2002. 192 o. 1600 Ft)

Fodor András: Kései rádöbbenés

Saját műhelyének legbelső ajtaját nyitogatja Fodor András, mikor egyik esszéjében szinte magyar rokonsággal ajándékozza meg Audent. A „Lay our sleeping head my love / Human on my faithless arm” kezdetű *Altató*, mondja Fodor, az angol fül és észjárás számára ugyanolyan

ámulatot jelent, mint amilyenek mi halljuk József Attila sorait: „S ünőszóra fülelek. / Hunyom szemem álomra...”

Ez a mintegy mellékesen megjegyzett stílár párhuzam, tér, sors és nyelv fölött, az esszéíró ruganyos közéletében két olyan költőt hoz össze, akik első szemügyre mégiscsak különös szövetség. De ha jobban megnézzük: melyikükben nincs meg a ráció és a szenzualitás szívós összhangja, a legparányibb mindenségben, a legapróbb tárgyban is a nagy egyetem távlatait kutató kíváncsiság? És melyikükre nem igaz, amit Fodor történetesen Audenről állít, hogy „költészetének legvonzóbb, legeredetibb tulajdonsága mégis a mindenkori személyes közvetlenség, a természetes hanghordozás, ahogy a banalitásoktól sem riadva, föl tudja szabadítani a köznapi beszédben rejlő elsődleges közlés poézisét”?

Ahhoz, hogy az Auden ürügyén vázolt karakter szerint megteremtse magát, azaz jobban mondva ezt a karaktert magához elevenítse, Fodor András félévszázadnyi költőéletet kapott. Lírikusi keresztlevelétől (először a pécsi Sorsunk 1946. novemberi számában jelent meg verse) a posztumusz kiadott *Kései rádöbbenésig* ívelő pályáját alapvetően nem jellemzik formai célzatú, látványos nyelvi újítások. Önképző artisztikum helyett nála az anyag belső energiája és logikája követeli ki azokat a költői megoldásokat, amelyek-